

УДК330.322 + 502.33

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Рассадинова С.І.

В статті розглядаються теоретичні основи формування інвестиційної привабливості у сфері природокористування як засіб ефективного інвестування та створення підґрунтя для досягнення сталого розвитку та конкурентоздатної економіки, досліджено сутність наукової категорії, аналіз умов формування запропонованої концептуальної моделі формування інвестиційної привабливості природокористування та розкриття її змісту та взаємозв'язаних і взаємодіючих складових.

Ключові слова: *інвестиційна привабливість природокористування, природокористування, концептуальної моделі формування інвестиційної привабливості природокористування, інвестування, сталий розвиток.*

Актуальність та необхідність формування інвестиційної привабливості у сфері природокористування в сучасних умовах обумовлено потребою завдати адекватні відповіді на глобальні виклики та рішення невідкладних екологічних проблем України, які спричинені станом довкілля. Надзвичайно важливим стає розробка універсальних механізмів та методології інвестиційного забезпечення природокористування як фундаменту досягнення сталого розвитку в країні, теоретичного базису накопичення, розподілу, ефективного вкладення і використання інвестицій у природокористування на засадах вибору національних пріоритетів, об'єктів, активів, проектів для вкладення інвестицій з отриманням максимального результату в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів.

Для вирішення складних та масштабних екологічних проблем в Україні було прийнято Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» [1] сформульовані принципи державної екологічної політики, стратегічні цілі та завдання, основні механізми та інструменти її реалізації. В стратегічному документі визначено необхідність залучення значних інвестиційних ресурсів, пошук та об'єднання різних джерел інвестування.

Загострення проблем економіки та природокористування, посилення циклічності розвитку та досягнення нестійкої рівноваги потребує розробки нових підходів, шляхів та методів інвестування природокористування, які прийдуть на зміну існуючим ідеології та прийомам управління інвестування в сферу природокористування. Перспективним напрямом трансформації інвестиційної діяльності у сфері природокористування пропонується віднести формування інвестиційної привабливості об'єктів природокористування.

Об'єктом аналізу багатьох сучасних наукових праць становиться теоретичні засади інвестицій та інвестування. В сфері природокористування дослідженню проблем екологічного інвестування присвячено ціла низька публікацій Букринського Б.В., Веклич О.О., Данилишина Б.М., Пахомової Н., Ріхтера К., Ендреса А., Харічкова С.К., Хвесика М.А., Хлобистова ЄВ. та інших [2, 3, 4].

Значний вклад в теорію інвестиційної привабливості внесли наукові роботи Бланка І., Геєца В., Захаріна С., Савчука В., Прилипко С., Величко В., Лукінов І., Пересади А., Чумаченко Н., Шеремета В., дослідження зарубіжних авторів Д.Стейнер, Р. Брандербург, С.Бир, П.Самуельсона, І.Форрестера та інших вчених.

Незважаючи на численні наукові розробки, проблема оцінки інвестиційної привабливості різних об'єктів господарської діяльності і природокористування не отримала вичерпного розв'язання ані в нашій країні, ані за кордоном, а тому проблема й надалі залишається гострою.

Сучасна вітчизняна теорія та практика інвестицій потребує розробки методологічних і методичних засад оцінки інвестиційної привабливості об'єктів у сфері природокористування. У теперішній час постановка проблеми по визначенню інвестиційної привабливості природокористування має піонерне значення. Дослідження проводяться в умовах відсутності загально прийнятих теоретичних і методологічних підходів та розробок.

У зв'язку з вищевикладеним, метою статті є розробка і обґрунтування концептуальних засад формування інвестиційної привабливості природокористування в умовах трансформаційних зрушень у економіці і сучасних викликів часу.

Завданнями представленого дослідження є: розкриття змісту категоріального апарату інвестиційної привабливості природокористування; визначити загальні передумови формування інвестиційної привабливості природокористування; обґрунтувати доцільність розробки і впровадження концепції інвестиційної привабливості природокористування; запропонувати концептуальну модель формування інвестиційної привабливості природокористування.

Потреба для суспільства та необхідність формування інвестиційної привабливості природокористування для забезпечення рішення найгостріших проблем співіснування людства, яке володіє з могутніми силами перетворення і впливу на навколишнє середовище, та природи як джерела природного багатства, ресурсів зростання економіки, культурного, духовного і фізичного здоров'я населення планети викликано закономірностями сучасного етапу розвитку людської цивілізації у глобалізованому світі. Стихійний період неконтрольованого розвитку суспільства знаходиться у стадії завершення, створюються органи управління направленої розвитку глобальною економікою та спроби регулювати процеси взаємодії суспільства і природи на світовому рівні. Глобальні перетворення сприяють зміни підходів до формування інвестиційних потоків та інвестиційної політики у природокористування як сфері безпосередньої взаємодії суспільства і природи, що потребує прискіпливої уваги з цілю збереження життя на планеті. Інвестиції залишаються домінантним фактором рішення екологічних проблем суспільства.

Цілісне сприйняття системних особливостей інвестиційної діяльності в сфері природокористування та перетворення її у сучасних обставинах в напрямку узгодження з існуючими запитами сьогодення обумовлено цілим спектром причин. В перше, поступове та неухильне погіршення екологічної ситуації в глобальному масштабі та Україні, реальні загрози існування людства, якості життя та благополуччю нації.

В друге, не викладно потреба досягнення цілей тисячоліття сформованої світовою спільнотою та адаптованих для України, виконання міжнародних зобов'язань не можливо без інвестиційного забезпечення.

В третє, підтримка екологічної безпеки як складової національної безпеки, яка належить до базових умов забезпечення національного суверенітету країни.

В четверте, в умовах посилення попиту на реалізацію принципів сталого розвитку в Україні, що відповідає на виклик сучасності, упередження еколого-деструктивних процесів в економіці, раціональне використання природних ресурсів та ресурсозбереження, зростає необхідність у активізації інвестиційної діяльності в природокористуванні та її модернізації.

Дефіцит інвестиційних ресурсів в країні потребує зваженого їх використання і визначення пріоритетів їх вкладення, установлення порядку черговості, здійснення вибору та інвестування у ці об'єкти, які дозволяють досягти максимального можливого ефекту і найбільш повного рішення екологічної проблеми, отримати оптимальний результат у всієї економіко-екологічної системи.

Інвестування сфери природокористування пов'язано з наявністю безліч проблем та протиріч. У економічній теорії під проблемою розуміється складне питання або комплекс споріднених питань, розв'язання яких має важливе практичне або теоретичне значення, але цьому розв'язанню перешкоджає відсутність загальноприйнятих методів [5]. Проблеми у сфері інвестування природокористування пов'язані з виникнення різного характеру причин у зовнішньому та внутрішньому середовищі, загостренням протиріч і суперечностей у суспільному і економічному розвитку. Під дією різноспрямованих факторів, динамічного середовища, неефективних заходів подолання проблем, відсутності готових рецептів вирішення існуючих протиріч, дбайливого контролювання розвитку негативних ситуацій і подій, пізнання закономірностей виникнення і розвитку сучасних проблем обумовлює присутність проблем завжди у суспільстві, економіці та інвестуванні.

Результативність інвестиційної діяльності у сфері природокористування гальмується унаслідок цілого ряду причин: недосконалості законодавчої бази, несприятливого інвестиційного клімату, обмеженості інвестиційних ресурсів, високих адміністративних бар'єрів і трансакційних витрат,

нерозвиненістю інфраструктури інвестиційного ринку, обмеженістю доступу до інформаційних систем, зокрема про привабливість і стартові умови ведення бізнесу, дефіциту професійних кваліфікованих кадрів. Перешкодою також є відсутність підходів до вибору пріоритетних напрямків вкладення інвестицій в сферу природокористування в практиці господарювання на основі оцінки інвестиційної привабливості природокористування.

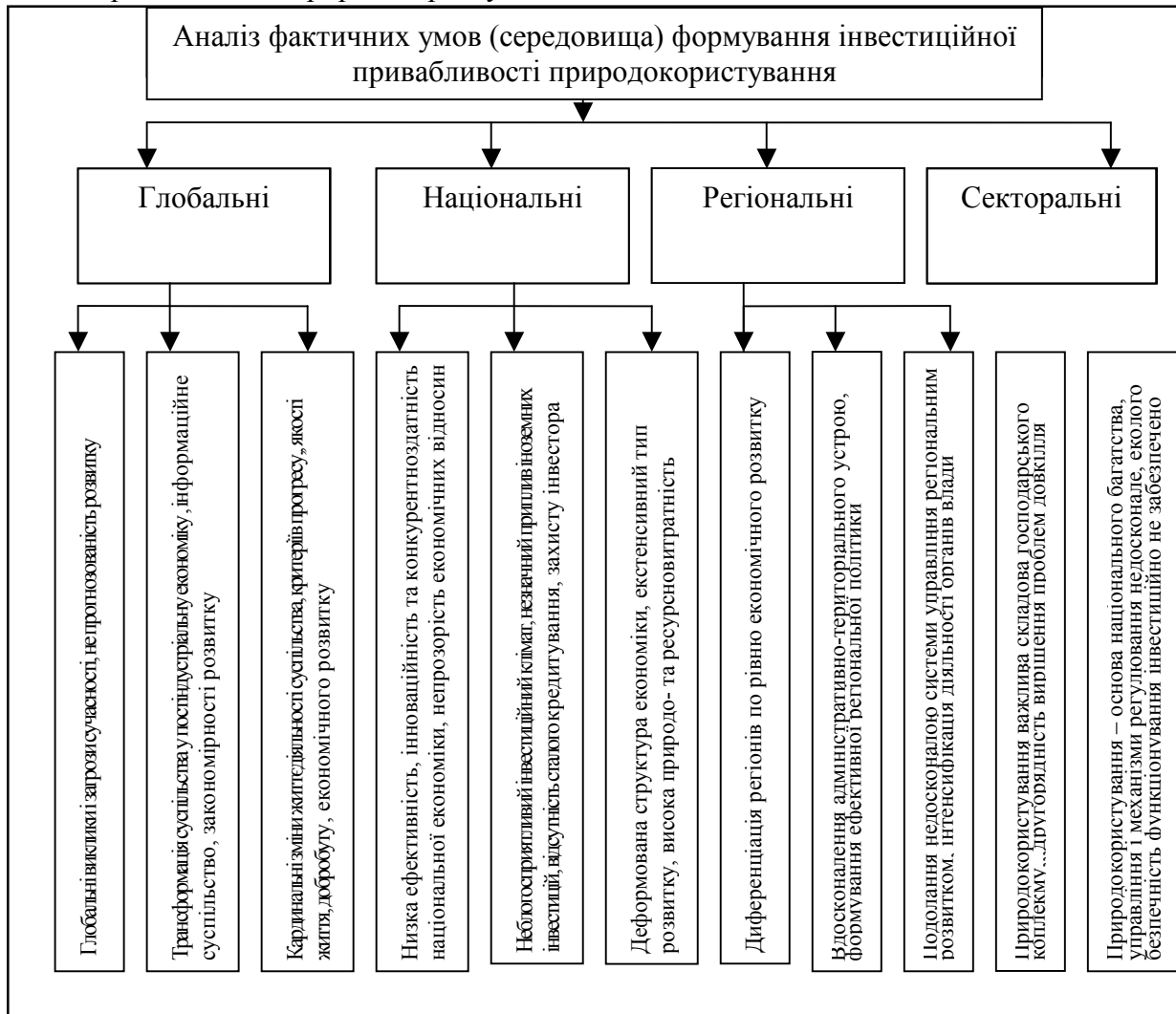

Рис.1 Загальні умови формування інвестиційної привабливості у сфері природокористування у мега середовищі

Формування теоретичних засад та методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості природокористування випереджає попередній аналіз фактичних умов (рис.1), дія яких супроводжує розробку концепції інвестиційної привабливості природокористування у сучасних обставинах.

На теперішній час розрахунки автора на основі офіційної статистичної звітності [6, с.25, 196, 523; 7, с.26, 534] свідчать, що доля інвестицій на раціональне використання природних ресурсів та охорону навколишнього природного середовища в ВВП країни складає вкрай незначну величину у розмірі 0,2-0,3% ВВП.

Для досягнення стійкого розвитку економіки України, як встановлено в результаті проведених досліджень автором цієї роботи, обсяг необхідних інвестицій в природокористування повинен складати ні менш ніж 3-3,5 % ВВП (бажано до 5% ВВП) [8]

Розвиток механізмів інвестування та підвищення їх ефективності не можливо без термінологічної не визначеності, для управління інвестиційним процесом необхідно знати сутність поняття. В науковий літературі існують різноманітні визначення поняття «інвестиційна привабливість». Інвестиційну привабливість підприємства розглядають як характеристику окремих підприємств-об'єктів для майбутнього інвестування з позиції перспектив розвитку, обсягів та напрямів збуту продукції,

ефективності використання активів, їх ліквідності, стану платежі спроможності і фінансової стійкості [9]. Можна знайти твердження, що інвестиційна привабливість зазначає наявність умов інвестування, які впливають виділення переваги у виборі інвестором того чи іншого об'єкту для інвестування [10]. Трактують змісту поняття інвестиційна привабливість зводиться до комплексу показників діяльності об'єкту для вкладення інвестицій, які визначають інвестиційне поведіння та вибір інвестора [11].

На основі узагальнення наукових підходів до аналізу поняття «інвестиційна привабливість природокористування» проведемо систематизацію основних наукових поглядів (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція позиції та підходів до дефініції категорії «інвестиційна привабливість сфери природокористування»

Автор	Визначення дефініції
Савчук В.П., Прилипко С.И., Величко Е.Г.[9]	Інвестиційну привабливість підприємства розглядають як характеристику окремих підприємств-об'єктів для майбутнього інвестування з позиції перспектив розвитку, обсягів та напрямів збуту продукції, ефективності використання активів, їх ліквідності, стану платежі спроможності і фінансової стійкості
Машкин В.[10]	Інвестиційна привабливість зазначає наявність умов інвестування, які впливають виділення переваги у виборі інвестором того чи іншого об'єкту для інвестування
Трясцина Н.Ю. [11, с.5]	Інвестиційна привабливість зводиться до комплексу показників діяльності об'єкту для вкладення інвестицій, які визначають інвестиційне поведіння та вибір інвестора
Пересада А.А. [8, с.16]	Інвестиційна привабливість галузей, регіонів, окремих компаній і фірм розглядається як складову аналізу інвестиційного ринку, стан кон'юнктури якого вивчається для формування ефективної інвестиційної стратегії та прийняття економічного обґрунтованих рішень
Бланк І.О. [12,с.368, 376].	Під інвестиційною привабливістю розуміється інтегральна характеристика окремих компаній (фірм) – об'єктів майбутнього інвестування з позицій перспективності розвитку, рівня доходності та ризику інвестицій. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів розглядається як результат заснований на обліку і вивчення конкретних аналітичних показників
Руснак Н.О. і Руснак В. А. [14, с. 43]	Визначення інвестиційної привабливості об'єктів зводиться в основному до евристичних методів, пов'язаних з ранжуванням досліджуваних об'єктів на підставі оцінки спеціалістів (експертів) [11,с.43].Звідси, інвестиційна привабливість стосується порівняння кількох об'єктів з метою визначення кращого, гіршого, середнього.
Глазунов В.І. [15,с.3].	Оцінка інвестиційної привабливості повинна дати відповідь на питання куди, коли і скільки ресурсів може спрямувати інвестор у процесі здійснення інвестицій [7,с.3]. Цим самим досліджуваний процес в основному зводиться до зіставлення інвестиційних можливостей суб'єкта з потребами в інвестиціях.
Аллавердян В.В. Инвестиционная привлекательность бизнеса: правила для собственников и инвесторов(2006) [16]	Інвестиційна привабливість підприємства – це в першу чергу можливість викликати комерційний або інший інтерес у реального інвестора, включаючи здатність самого підприємства “приймати інвестиції” та ефективно їх використовувати, в результаті реалізації інвестиційних намірів (проектів) отримати якісний або кількісний ефект у вигляді підвищення якості продукції, обсягів виробництва, збільшення долі ринку, що приведе до впливу на основний економічний показник - чистий прибуток

Проведено аналіз і детальне ознайомлення з різноманітними поглядами зарубіжних та вітчиз-

няних науковців на трактування поняття «інвестиційна привабливість об'єктів господарювання» та шляхи її визначення.

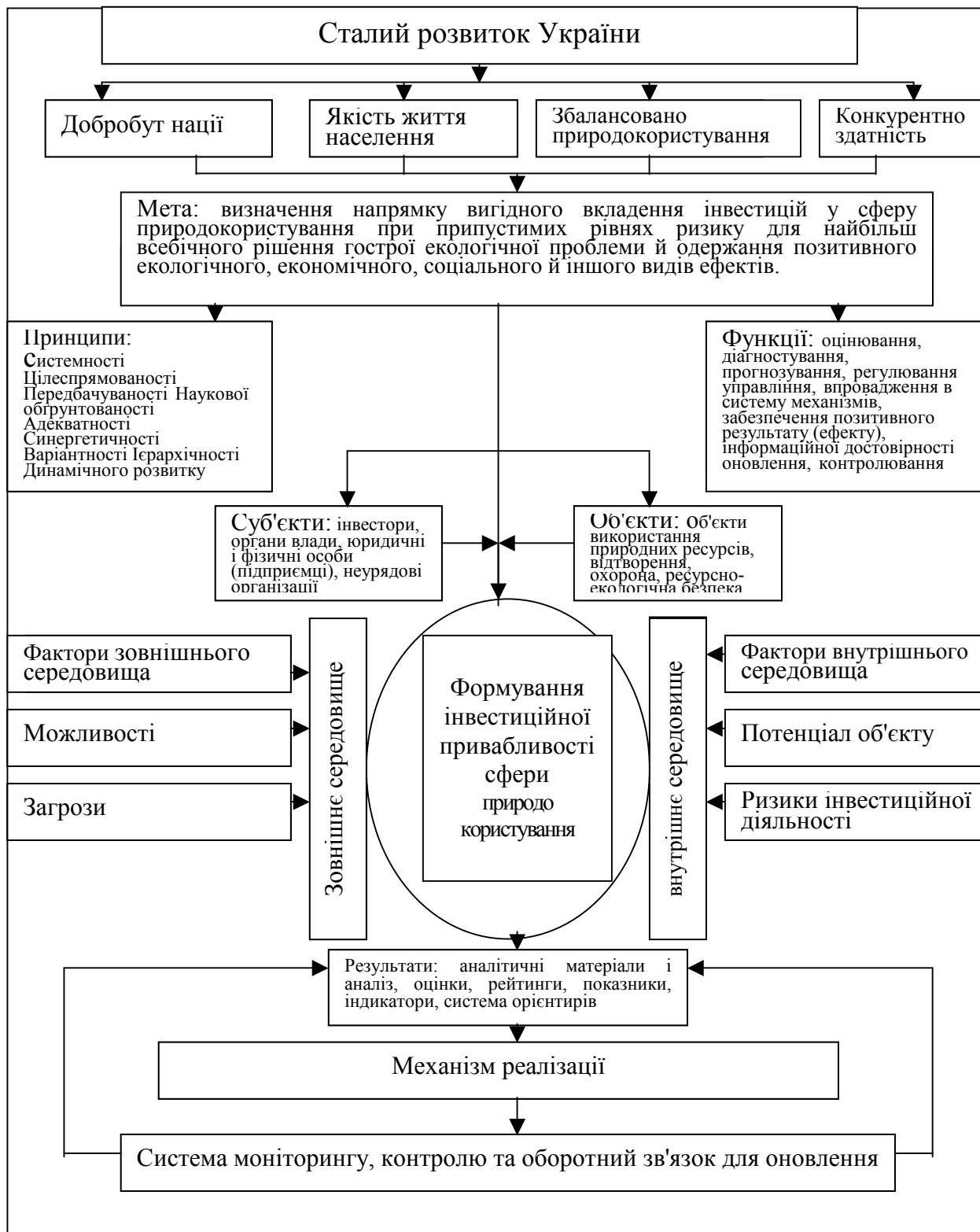

Рис.2. Концептуальна модель формування інвестиційної привабливості у сфері природокористування

Багато спеціалістів прирівнюють інвестиційну привабливість до оцінки ефективності інвестиційних проектів. Зрозуміло, що до інвестиційного портфеля повинні входити найбільш ефективні проекти. Проте на ранніх стадіях його формування інвестор не завжди має можливість реально оцінити кожен з досліджуваних проектів. Розрахунок ефективності інвестицій – процес досить складний, вимагає об'ємної інформації, яку потенційний інвестор не завжди може отримати при первинному дослідженні великої сукупності проектів.

У сфері природокористування на відміну від інших сфер господарства гострота екологічної ситуації, кризовий стан природно-ресурсного потенціалу і екосистем служить причиною вкладення інвестиційних ресурсів незалежно від ступеня прибутковості на вкладений капітал. Результатом такого типу екологічних інвестицій є одержання суспільного блага, що не може бути привласнено окремим індивідом і буде використано всіма членами суспільства. Доцільність відтворення якості природних благ полягає в їхній високій цінності для суспільства, біосфери, підтримки життя. В результаті узагальнення вказаних причин необхідним є в сучасних умовах визначення інвестиційної привабливості об'єктів в сфері природокористування.

Аналіз підходів до дефініції поняття інвестиційної привабливості не дозволяє достатньо повно розкрити особливості прояву даної категорії у сфері інвестування природокористування та потребує подальшого дослідження на засадах системного і комплексного підходів.

Сучасна теорія і практика інвестицій розглядає інвестиційну привабливість як складну економічну категорію, що є синтетичною характеристикою, яка узагальнює дію сукупності об'єктивних і суб'єктивних чинників. Інвестиційна привабливість природокористування відповідно до авторського трактування - це інтегральна синтетична характеристика, представлена сукупністю фінансово-економічних і економіко-екологічних показників, що оцінюють ступінь сприятливості умов і доцільності інвестування конкретного компоненту (об'єкту) природокористування. У загальному вигляді інвестиційну привабливість природокористування можна представити як узагальнюючу складну і багатовимірну характеристику, що синергетично об'єднує параметри зовнішнього і внутрішнього середовища в єдине якісно нове ціле.

Основна націленість формування інвестиційної привабливості природокористування на різних ієрархічних рівнях суспільства – це перехід до збалансованого і стабільного природокористування, орієнтація на довгострокову перспективу, посилення конкурентоспроможності в результаті зниження екологічних ризиків. Метою формування інвестиційної привабливості природокористування є: збереження і збільшення природного капіталу, відтворення природних ресурсів і якості навколишнього природного середовища, скорочення сукупного екодеструктивного впливу на суспільство і природу, створення іміджу екологічно відповідальних суб'єктів господарювання, збільшення ринкової вартості підприємства за рахунок зниження екологічних ризиків і безпечного функціонування виробництва, досягнення еколого збалансованого розвитку регіонів, країни. Від стану економіки і ресурсно-екологічної безпеки багато в чому залежать масштаби і напрямки розвитку України, хід відтворювальних процесів, темпи і результативність їх здійснення.

Концептуальне бачення моделі формування інвестиційної привабливості природокористування представлено на рисунку 2. та передбачає формування і управління еволюцією дослідженого процесу, створення умов для впровадження у теорію і практику запропонованої моделі, розробці засобів, що забезпечують успішне її використання.

Запропонована концептуальну модель формування інвестиційної привабливості природокористування розкриває сутність принципів, функцій, факторів дії зовнішніх і внутрішніх, головну мету, загальні наукові підходи і методи реалізації, структуру формування та спосіб об'єднання основних елементів, базується на методології системного підходу та аналізу до визначення складових і їх взаємодії, еволюції теоретичної і практичної інвестиційної діяльності у природокористуванні в контексті суспільного розвитку країни і загальносвітових концепцій і цільових орієнтирів.

ВИСНОВКИ

Розробка і запровадження нової моделі інвестиційної привабливості природокористування в теорію і практику господарювання можливе лише за умови виконання низки положень. По-перше, має бути визначена економічна сутність даного поняття та особливості його формування на різних ієрархічних рівнях управління, встановлення порядку регулювання суб'єктів інвестиційного процесу. По-друге, визначення сукупності факторів впливу та умов, які класифіковані згідно визначеним признаками. По-третє, вставлено співвідношення між суб'єктивними та об'єктивними знаннями. По-четверте, визначається роль нематеріальних активів в формуванні інвестиційної привабливості природокористування, накопчується база знань, специфічного суб'єктивістського знання у вигляді технічних знань, операцій,

процедур, методик, стандартів, тестів, документації, законодавчо-правових актів, ноу-хау, новацій.

До перспективних напрямків удосконалення інвестування пропонуємо віднести: концентрацію інвестиційних ресурсів на соціально та економічно значимих пріоритетах, які дає позитивний синергетичний ефект для суспільства; підвищення ролі інноваційної складової у інвестуванні природокористування, дієвості управління усім ланцюгом руху інвестицій від накопичення, розподілу, використання щодо досягнення результату у результаті інвестування Стратегічним рішенням для здійснення модернізації інвестування у сфері природокористування пропонується застосування моделі формування інвестиційної привабливості природокористування, яка можуть бути використана при реалізації стратегії державної екологічної політики до 2020 року прийнятої Верховною Радою України.

Радикальним напрямком удосконалення інвестування природокористування та адаптація його до сучасних викликів різного рівня є якісні зміни та модернізація інвестування на основі формування інвестиційної привабливості природокористування з використання цілого арсеналу методологічних підходів серед яких системний є найголовнішим. Зміни у процесі інвестування природокористування відносяться не тільки до змісту процесу, а також торкаються його форми, методів оцінки, реалізації та регулювання. Формування інвестиційної привабливості природокористування є заходом стабілізації ситуації та концентрування соціального, організаційного, управлінського, людського, інформаційного та інших капіталів у пріоритетні напрямки інвестування, засіб ефективного інвестиційного забезпечення рішення гострих і складних екологічних проблем і природокористування, державної підтримки еколого безпечних інвестиційних рішень та проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» від 21 грудня 2010 року N 2818-VI. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38406
2. Буркинский Б.В. Экономико-экологические основы рационального природопользования и развития : моногр. / Б.В. Буркинский, В.Н. Степанов, С.К. Харичков. – Одесса: Фенікс, 2005. – 575 с.
3. Пахомова Н.В. Экономика природопользования и экологический менеджмент: учеб. пособие / Н.В. Пахомова, К.К. Рихтер. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: ОЦЭиМ, 2006. – 460 с.
4. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку і трансформацій : [під ред. Б.М. Данилишина]. — К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 704 с.
5. Економічна енциклопедія : в 3 томах. [відповід. ред. С.В.Мочерний]. – К.: ВЦ Академія, 2002. — Т. 3. – 2002. – 952 с.
6. Статистичний щорічник України за 2006 рік : [за ред. О.Г. Осауленка] – К.: Вид-во «Консалт», 2007. – 551 с.
7. Статистичний щорічник України за 2008 рік : [за ред. О.Г. Осауленка]. – К.: Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 567 с.
8. Рассадникова С.І. Сучасні тренди і проблеми реформування інвестиційного забезпечення природокористування / С.І. Рассадникова // Економіст. – 2010. – № 8. – С.38-41
9. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов / В.П. Савчук, С.И. Прилипко, Е.Г. Величко. – К.: Абсолют – В, Эльга, 1999. – 304 с.
10. Машкин В. Управление инвестиционной привлекательностью реального сектора экономики региона:[Электронный ресурс] / В. Машкин. – Режим доступа: <http://bnews.narod.ru/economy/management.htm>.
11. Трясцица Н.Ю. Комплексная оценка инвестиционной привлекательности предприятий / Н.Ю. Трясцица // Экономический анализ. – 2006. – №18. – С.4-10.
12. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
13. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К.: МП «ИТЕМ» ЛТД, 1995. – 448с.
14. Руснак Н.А. Финансовый анализ субъектов хозяйствования. Справочное пособие / Н.А. Руснак, В.А. Руснак – Минск: Высшая школа, 1997. – 309с.
15. Глазунов В.И. Финансовый менеджмент и оценка риска реальных инвестиций / В.И. Глазунов. – М.: Финстатинформ, 1997. – 135с.
16. http://www.justikon.ru/mall/investicionnaya_privlekatelnost.php